

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Madli Tammel

IRAANI ISLAMIVABARIIK: NAISED JA INIMÕIGUSED

Bakalaureusetöö

Õppekava: Rahvusvahelised suhted

Juhendaja: Holger Mölder, PhD

Tallinn 2021

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks.

Töö pikkuseks on 6312 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Madli Tammel

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 124126TASB

Üliõpilase e-posti aadress: tammelmadli@gmail.com

Juhendaja: Holger Mölder, PhD

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. INIMÕIGUSTE ÜLDDEKLARATSIOON.....	9
1.1. Naiste õigused.....	10
2. NAISE STAATUS IRAANI ISLAMIVABARIIGIS	12
2.1. Naiste poliitiline staatus Iraani Islamivabariigis.....	12
2.2. Naiste õiguslik staatus Iraani Islamivabariigis	14
2.3. Abielu	14
2.3.1. Abielu miinimumvanus	16
2.3.2. Polügaamia	17
2.3.3. Ajutine abielu.....	17
2.4. Lahutus	18
2.5. Pärimine.....	19
2.6. Hidžaabi kandmine	19
3. ANALÜÜS: IRAANI NAISTE INIMÕIGUSED.....	21
3.1. Naiste õigusliku olukorra analüüs Iraani Islamivabariigis	21
3.2. Järeldused analüüsist	24
KOKKUVÕTE.....	26
SUMMARY	29
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	32
LISAD	
Lisa 1. Lihtlitsents.....	35

LÜHIKOKKUVÕTE

Viimase poole sajandi vältel on naiste õigused ja nende poliitiline kaasaamine Iraani Islamivabariigis suhteliselt uued küsimused. Hoolimata sellest, et esimesed arutelud naiste õiguste üle algasid juba mõni sajand tagasi, kannatavad naised Iraanis endiselt diskrimineerimise ja ebavõrdsuse all. Riigis valitseva meestekeskse ideoloogia tõttu on naised riigi avalikust elust kõrvale jäetud. Iraani Islamivabariigis on põhiseadusega ette määratud naiste nõudekohased rollid. Islamivabariigi valitsus on huvitatud naiste avalikust ruumist välja jätmisest ning on valmis selleks manipuleerima, ignoreerima ja minema vastuollu Koraaniga, et õigustada naiste tõrjutust ja naistevastast poliitikat.

Käesoleva töö eesmärgiks on uurida Iraanis kehtivaid piiranguid naiste õigustele, võrrelda neid meeste õigustega ning selgitada välja, kas naistele kehtivad piirangud tulenevad Iraani Islamivabariigi seadustest või tulenevad need Koraanist. Eesmärgi saavutamiseks püstitas autor järgmised uurimisküsimused:

- 1) Kas Iraani Islamivabariigis esineb sooline ebavõrdsus?
- 2) Kas inimõiguste ebavõrdsus Iraanis tuleneb Iraani põhiseadusest või Koraanist?

Peamiselt keskenduti naiste isiklikku elu puudutavatele punktidele, et saada naistele seatud piirangutest parem ülevaade, kuna naised ei osale veel täisväärtuslikult Iraani avalikus ega poliitilises elus. Autor kasutas uurimustöös kvalitatiivset sisuanalüüsi. Uurimustöös ilmnes tõsiasi, et vaatamata rahvusvahelistele lepetele rikub Iraan tugevalt kodanike inimõigusi riigis ja Iraanis esineb soolist ebavõrdsust naiste ja meeste vahel. Analüüsides peamisi inimõigusi, mida Iraani seadusandlus rikub, tuleneb, et olulist rolli naiste diskrimineerimises omasid nii Koraan kui ka Iraani seadusandlus. Neid kõrvutades oli aga selge, et paljude piirangute puhul ületasid seadused Koraanist tulenevaid norme. Kuid avaliku- ning poliitilise elu aspektis on Iraani seadusandlus järeleandvam kui Koraan.

Võtmesõnad: Iraani Islamivabariik, naiste õigused, inimõigused, sooline võrdõiguslikkus

SISSEJUHATUS

“Naiste õigused on läbi ajaloo olnud üks vastuolulisemaid teemasid. Ka Iraani Islamivabariik pole erandiks - võitlus traditsiooniliste islami väärtuste ja moderniseerimise vahel on olnud Iraani poliitiliste liidrite pidevaks tüliallikaks.” (de la Camara 2012, 3). Inimõiguste kaitsjate silmis on sooline ebavõrdsus Iraani Islamivabariigis jätkuvalt keeruliseks teemaks, naised ei oma samaväärseid õigusi võrreldes oma kaasmaalastest meestega, naistele kehtivad piirangud iseseisva elu ja eneseteostuses. Aastakümnete jooksul on naised kogenud suuri muutusi oma isiklike õiguste ja vabaduste suhtes. 2019.aasta Human Rights Watch Iraani raporti kohaselt diskrimineeritakse Iraani naisi jätkuvalt abielu, lahutuse, pärimise ja lapse hooldusõiguse vallas. Naised ei saa oma välismaalasest abikaasale ega lastele üle kanda oma kodakondsust. Lisaks on tsiviilkoodeks võtnud naistelt õiguse valida oma elukohta ja ametikohta. Naise isal või abikaasal on õigus neid otsuseid teha naise eest. Ka ei pruugi naised ilma abikaasa või meessoost eeskostja loata passi saada ega reisida väljaspoole Iraani.

Iraani Islamivabariigi puhul on võimalikke teema-arendamise võimalusi palju. Naised ei ole ainukesed, kelle suhtes pole Iraanis kõiki inimõigusi rakendatud. Iraanis elab palju erinevaid usuvähemusi, kes on riigis tugevalt diskrimineeritud, üks neist kindlasti on Baha'i kogukond, kuid ka Afganistani põgenikud (Nia 2020, 3). Usuvähemuste ja naiste kõrval on islami tõttu Iraanis diskrimineeritud ka LGBT kogukond, kuid sellel teemal põhjanevaid uuringuid veel napib. Kuna bakalaureusetöö töö uurib aga naiste õigusi Iraani Islamivabariigis, siis jäävad teised teemad selle uuringu raamest välja.

Paljud piirangud, millega naised on koormatud, on tõlgendatud otse Koraanist (Mayer 1996, 271). Naiste sotsiaalseid ja poliitilisi õigusi näiliselt kaitsev põhiseadus vaid rõhutab riigis valitsevat dihhotoomiat. Iraani põhiseaduse 20. artikli järgi toetab põhiseadus kõiki indiviide nii mehi kui ka naisi võrdselt ja rõhutab, et kõigil ühiskonna liikmeil on võrdsed humanitaarsed, poliitilised, majanduslikud ja kultuurilised õigused (Iraani Põhiseadus 1979). Vaatamata sellele tuleb tänapäeva naistel jätkuvalt seista silmitsi erinevate takistuste ja probleemidega teel kirjeldatud õigusteni. Iraani põhiseaduse 21. artikli järgi peab valitsus tagama naistele õigused kõigis aspektides, kuid need peavad olema kooskõlas islami kriteeriumitega (Iraani Põhiseadus 1979). Just niinimetatud islami kriteerium lubab naisi diskrimineerida. Iraani põhiseaduse järgi

ei ole naised iseseisvad inimesed, vaid on sõltuvad oma mehest või isast. Mees on perekonna pea ja ta teeb otsuseid oma naise eest.

Maailma Majandusfoorumi (*The World Economic Forum*, WEF) 2021. aasta aruande kohaselt paikneb Iraani Islamivabariik 156 riigi seas 150. kohal soolises võrdsuses (*The World Economic Forum* 2021). See tähendab, et ainult 6 riiki antud nimekirjast omavad veelgi ebavõrdsemaid võimalusi meeste ja naiste vahel. Maailma Majandusfoorumi raporti kohaselt osaleb Iraani Islamivabariigi parlamendis 5,6% Iraani naistest ja ainult 6,7% ministri kohtadest on hõivanud naised ja seda viimase 50 aasta jooksul. Sealjuures pole naised Iraani Islamivabariigis kunagi täitnud riigipea ametit.

Inimõiguste standardid maailmas on hetkel seatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) inimõiguste ülddeklaratsiooniga, mis on ka käesoleva töö peamiseks võrdluspunktiks. Inimõigused on üldisest väärkuse ning õiguse ideest tulenevad võõrandamatud kaasasündinud õigused, mis on muutunud osaks rahvusvahelisest tavaõigusest. Paraku on aga maailma eri paigus inimõigustest ja sellest, millisele osale ühiskonnast inimõigused rakenduvad, erinev arusaam – sellest lähtuvad ka probleemid nende põhimõtete rakendamise tagamisel. Inimõiguste ülddeklaratsioon ei lahenda iseenesest probleeme õiguste rakendamisega, kuid selle erinevad artiklid on mõeldud kasutamiseks probleemide lahendamise protsessis. Seda enam on oluline nende võimalikult laialdane omaksvõtt ja rakendus. Rahvusvahelisel tasandil on üheks tähtsamaks küsimuseks, kuidas tagada inimõiguste kaitse maailmas, kus riike saab küll veenda õigesti käituma, kuid puuduvad sunnimehhanismid riikide inimõiguste-vastase käitumise korral.

Hetkeolukorras nimetatakse Koraani õigusi tihti ebainimlikuks ja inimõigusi eiravaks õigusruumiks. Kas islami õigustes on üldse kaasatud inimõigusi ja kas islami õigused on kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste ülddeklaratsiooniga? Käesoleva uurimustöö eesmärk on teha kindlaks, kuivõrd on Iraani Islamiriigis olevad seadused kooskõlas üldiste inimõiguste normidega naiste suhtes. Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

- 1) Kas Iraani Islamivabariigis esineb sooline ebavõrdsus?
- 2) Kas inimõiguste ebavõrdsus Iraanis tuleneb Iraani põhiseadusest või Koraanist?

Uurimaks, kuidas naiste inimõigusi Iraanis on mõjutanud islami usk ja valitsuse poolt koostatud seadused, kasutab autor käesolevas uurimustöös kvalitatiivset sisuanalüüsi. Virkuse (2016) poolt koostatud kvalitatiivse sisuanalüüsi ülevaates defineeritakse kvalitatiivset sisuanalüüsi kui uurimismeetodit, mida rakendatakse tekstiandmete sisu subjektiivseks tõlgendamiseks süstemaatilise liigendamise- ja kodeerimisprotsessi ning teemade või muustrite kindlakstegemise abil (Virkus 2016). Mayringi (2000) kohaselt on kvalitatiivne sisuanalüüs empiiriline, metodoloogiliselt kontrollitud teksti analüüsimine; lähenemine, mis jälgib sisu analüütilisi reegleid ja astmelisi mudeleid. Materjali tuleb analüüsida samm-sammult, jälgides reegleid ja jagades materjali kontekstilisteks analüütilisteks ühikuteks (Mayring 2000). Käesolevas töös kasutatakse kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit kuna see annab võimaluse kasutada olemasolevaid uurimusi, mis hõlbustavad uurimisküsimuste fokuseerimist. Olemasolevate uurimustööde baasil saab autor teha oletusi huvipakkuvate muutujate ja nendevaheliste suhete kohta (Laherand 2008).

Käesolevas töös on autor kasutanud allikatena peamiselt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste ülddeklaratsiooni, Iraani Islamiriigi põhiseadust, eestikeelset tõlget Koraanist ning teadusartikleid ja raamatuid Iraanist. Kuna Iraan on peale inimõiguste ülddeklaratsiooni allkirjastanud ÜRO lapse õiguste konventsiooni; kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti; majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelise pakti ning orjanduse kaotamise konventsiooni, kasutatakse ka neid õigusakte analüüsiks.

Esimeses peatükis kirjeldatakse ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni, mida kasutatakse töös kui teoreetilist osa mille järgi Iraanis kehtivaid ja puuduvaid inimõigusi naiste elus analüüsida. Ülevaates on esitatud, millised peavad olema inimeste õigused ja vabadused ning mille alusel on keelatud inimesi diskrimineerida. Kuna ÜRO inimõiguste deklaratsioon on väga mahukas dokument, siis ei ole loetletud kõiki dokumendis esitatud artikleid, kuid neid on kasutatud uurimustöö analüütiliste eesmärkide täitmiseks. Teises peatükis on käsitletud Iraani Islamivabariigis kehtivaid naiste õigusi, andes ülevaate, mis õigused on Iraani naistel isiklikus elus; mille poolest erinevad naiste ja meeste õigused abielu, lahutuse ning pärimise korras; millised on naiste õigused õigusemõistmises ja kui palju need erinevad meeste omast. Samuti räägitakse naiste poliitilistest õigustest ning ka hidžaabi kandmise kohustusest. Kolmandas peatükis analüüsitakse naiste õigusi Iraani Islamivabariigis, naistele kehtivad piirangud, üritades leida vastust uurimisküsimustele, kas Iraanis esineb sooline ebavõrdsus ja kas naiste

diskrimineerimine riigis tuleneb riigis valitsevatest islamistlikest vaadetest - või valitsuse poolt kehtestatud seadustest.

1. INIMÕIGUSTE ÜLDDEKLARATSIOON

Inimõiguste all peetakse siin silmas 10. detsembril 1948. aastal vastu võetud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) Peaassamblee inimõiguste ülddeklaratsiooni, mille koostas ÜRO inimõiguste komisjon. Inimõiguste ülddeklaratsioon sisaldab peamisi inimõigusi, mis peavad olema tagatud igale inimesele. Kuigi inimõiguste deklaratsioon ei ole õiguslikult siduv dokument, peetakse kõiki ülddeklaratsioonis esitatud õigusi riikidele kohustuslikuks järgida (Council of Europe). Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjas olevad liikmesriigid, milleks hetkel on 194 riiki, on võtnud endale kohustuse inimõigusi austada. Sellest tulenevalt on ülddeklaratsiooni alusel arvukalt kehtestatud kohustusi riiklikel, regionaalsetel ja rahvusvahelistel tasanditel. Inimõiguste deklaratsioon on rahvusvaheliselt oluline dokument, kuna on sisuliselt konsensuslikult heakskiidetud ja heaks tööriistaks inimeste õiguste hindamisel ning hinnanguks lähtuvalt pingutuste tegemiseks inimeste heaolu ja vabaduse parandamiseks. Vastavalt inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel nr.2 peavad igal inimesel olema tagatud kõik deklaratsioonis loetletud õigused ja vabadused, olenemata rassist, nahavärvusest, soost, usulistest, poliitilistest või muudest veendumustest, rahvuslikust või sotsiaalsest päritolust, varanduslikust, seisuslikust või muust seisundist (ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon 1948). Lisaks sellele ei tohi inimeste vahel vahet teha riigi või territooriumi poliitilise, õigusliku või rahvusvahelise seisundi põhjal, olenemata sellest, kas riik, mille kodanik ollakse, on sõltumatu või on selle territooriumi suveräänsus ÜRO poolt piiratud (ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon 1948).

Pärast 1948. aastal kehtestatud inimõiguste ülddeklaratsiooni on ÜRO Peaassamblee vastu võtnud inimõiguste teemal veel rahvusvahelisi pakke, nagu näiteks kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt (vastu võetud ÜRO Peaassambleel 16. novembril 1966), ja majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt (vastu võetud ÜRO Peaassambleel 16. novembril 1966). Iraan, olles ÜRO liikmesriik, on ülalmainitud inimõiguste ühisdeklaratsioonile ning paktidele alla kirjutanud, kinnitades inimõiguste kaitset riigis.

Lähtudes inimõiguste ajaloost võib tõdeda, et inimõiguste areng on olnud järk-järguline. Inimõigusi võib liigitada kolme põlvkonna alusel: esmalt kodaniku- ja poliitilised õigused, seejärel majanduslikud ja sotsiaalsed õigused ning viimaks nn solidaarsus- või kollektiivsed

õigused (nt rahvaste õigus enesemääramisele, õigus puhtale keskkonnale, õigus rahule jne) (Müllerson 2017).

1.1. Naiste õigused

Inimõiguste ülddeklaratsioon määratleb inimõigusi universaalsetena, võõrandamatutena ja jagamatutena. Üheskoos on need tunnused naiste inimõiguste jaoks tohutult olulised. Inimõiguste universaalsus eeldab, et inimõigused kehtivad iga inimese suhtes, kõigile võrdselt, ilma igasuguste lisatingimusteta, olenemata rassist või etnilisest päritolust, nahavärvist, soost, seksuaalsest orientatsioonist, puudest, emakeelest, usutunnistusest, poliitilistest vaadetest või muudest veendumustest, rahvuslikust või sotsiaalsest päritolust, sünnist või muust seisundist. Inimõiguste universaalsusele tuginedes on naised nõudnud oma õiguste tunnustamist (ÜRO 2014).

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon on vastu võtnud mitmeid naistele olulisi rahvusvahelisi konventsioone, millest paljud on algatatud ÜRO Naiste Staatuse Komisjoni (*United Nations Commission on the Status of Women, CSW*) eestvedamisel, näiteks 1952. aastal vastu võetud naiste poliitiliste õiguste konventsioon, 1957. aasta abielus naiste kodakondsuse konventsioon ja 1949. aasta konventsioon tõkestamaks inimkaubandust ja inimeste ekspluateerimist prostituudina (Filippova 2016, 7). 1975. aasta kuulutas ÜRO rahvusvaheliseks naiste aastaks ja hiljem aastad 1976–1985 ÜRO naiste aastakümneks (Aggarwal, Sekhon 2006). 1967. aastal võttis ÜRO Peaassamblee vastu deklaratsiooni naiste diskrimineerimise likvideerimise kohta, mis oli eelkäijaks 1979. aasta naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioonile (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, CEDAW*), mida ühtlasi peetakse selle kümnendi üheks olulisemaks dokumendiks kirjeldamiseks naiste õigusi.

ÜRO naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioon määratleb naiste õigusi olemaks vaba soolisest diskrimineerimisest ja seab põhimõtted, mille alusel naiste õigusi kaitstakse. Sellega kehtestatakse riiklikud meetmed, lõpetamaks naiste diskrimineerimist, seades põhimõtted, mille alusel riigid saavad pürgida meeste ja naiste võrdõiguslikkuse saavutamisele. Tagades sealjuures naistele võrdse juurdepääsu poliitikale ja avalikule elule,

haridusele, tervishoiule ning tööhõivele (Demant 2015, 18). Idee, et kõik inimõigused on universaalsed, seab kahtluse alla väite, et naiste inimõigusi saab piirata lähtuvalt tema kultuuriruumi tõekspidamistest seoses naiste rolliga ühiskonnas. Inimõiguste jagamatus tähendab, et ükski põhiõigusteks peetavatest õigustest ei ole teisest olulisem - ehk nad on omavahel seotud (Council of Europe). Inimõigused hõlmavad tsiviil-, poliitilisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja kultuurilisi tahke inimeste eksistentsist. Inimõiguste jagamatus rõhutab, et inimeste võimekus elada oma elu väärikalt, kasutades selleks täies ulatuses oma inimõigusi, sõltub arusaamast, et kõik eelpool mainitud aspektid on omavahel seotud.

Inimõiguste jagamatus on naiste jaoks oluline, kuna nende kodaniku- ja poliitilisi õigusi on ajalooliselt ohustanud nende majanduslik staatus, kultuurilised ja sotsiaalsed piirangud ja pidev oht vägivallale. Jaotamatuse idee on andnud naistele ühise raamistiku, mille abil esile tuua naiste igapäevaste väljakutsete keerukust ning vajadust kaasata naise soolise võrdõiguslikkuse poliitika väljatöötamisel ja rakendamisel. Inimõiguste jagamatust esile tuues on naised lahti öelnud inimõiguste hierarhiast, mis asetab kas inimeste poliitilised, tsiviil- või majanduslikud õigused esmasteks. Selle asemel on naised rõhutanud, et poliitilist stabiilsust ei saa realiseerida juhul, kui pole käsitletud naiste sotsiaalseid ja majanduslikke õigusi, ning sotsiaalset õiglust ei saa luua ilma majandusliku õigluse ja naiste kaasamiseta poliitiliste otsuste tegemise tasanditel (Aggarwal, Sekhon 2006).

2. NAISE STAATUS IRAANI ISLAMIVABARIIGIS

Iraani Islamivabariigi praeguse hetke õiguslik raamistik, olles kooskõlas riigi autoritaarse olemusega, on väga ebasoodne riigi naistele ja vähemusrahvastele, nende seas ka näiteks juutidele ning kristlastele (Moghadam 2004, 4). Iraani põhiseadus lubab süstemaatilist diskrimineerimist soo ja religiooni alusel ning Koraani põhimõtetest lähtuvalt on Iraani seadusandluse järgi meestel alati rohkem õigusi kui naistel, ja muslemitel on alati rohkem õigusi kui mitte-muslemitel (Moghadam 2004, 5). Iraani puhul tuleb poliitiliste ja juriidiliste õiguste arutelus mõista, et nii mehed kui ka naised on poliitiliselt ja õiguslikult rangelt piiratud, kuna igasugune arvestatav vastuseis režiimile on tabu ja keelatud. Siiski on naiste tõrjumise põhjused õiguslikust ja poliitilisest vaatepunktist erinevad meeste tõrjutustest.

Naiste õiguslik seisund on eriti problemaatiline tsiviilseadustiku artiklites, mis puudutavad naisi ja perekonda; tööõiguse artiklites, mis keelab naistel näiteks kohtunikena töötada; ja ka riigi kriminaalkoodeksis, mis positsioneerib naiste väärtuse seadusandluses poole võrra väiksemaks kui meeste väärtuse (Povey 2012). Kuigi Iraan pole alla kirjutanud naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioonile, on ta allkirjastanud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste ülddeklaratsiooni, laste õiguste konventsiooni, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelise pakti ning orjanduse kaotamise konventsiooni (Moghadam 2004, 5). See annaks eelduse, et Iraani Islamivabariigi seadused oleks kooskõlas ÜRO inimõigustega. Tegelikult esineb aga Iraani Islamivabariigi perekonnaõiguste ja rahvusvaheliste inimõiguste õigusaktide vahel tõsisid vastuolusid (Lake 1994). Käesolev peatükk käsitleb erinevaid naisi diskrimineerivaid Iraani seadusi, kõrvutades neid vajadusel ÜRO inimõiguste aktidega andmaks ülevaate Iraani seaduste naiste diskrimineerimise määrast.

2.1. Naiste poliitiline staatus Iraani Islamivabariigis

Poliitiliselt võivad naised käia hääletamas ja kandideerida parlamenti Iraani 1979. aasta revolutsiooni algusest alates. 1980. aastal valiti neli naist parlamenti. Kuid enamik juhtivatel ametikohadel töötavaid naisi lasti peagi lahti, jäeti enneaegselt pensionile või alandati madalamale tööpostile. Pea kümme aastat möödus, enne kui esimene naine nimetati

aseministriks, 17 aastat esimese naissoost asepresidendi määramiseni ja 30 aastat selleks, et Iraan saaks esimese naissoost ministri. (Povey 2012)

Iraani põhiseadus ei keela naistel kandideerida riigi presidendiks ega valitsuse liikmeks. Põhiseaduslikule võimalusele vaatamata, pole naisi seni riigi presidendi ega peaministri kohal kohatud. Naised on küll proovinud kandideerida, kuid seni on nad kõik diskvalifitseeritud (Povey 2012). 2016. aasta valimistel saavutasid naised rekordiliselt 17 parlamendikohta 290 liikme seas (Aslam 2017). Kuid vaatamata edule võrreldes 2012.aasta parlamendi ees, kus oli esindatud vaid 9 naist, eemaldati Minoo Khalegi 2016.aasta valimiste järgselt Eestkostjate Kogu poolt (Azizi, 2020). Kõige enam on naised kohti Iraani parlamendis omanud aastal 1978.aastal, enne 1979. aasta revolutsioon, siis oli naisi parlamendis esindatud 22 (Human Rights Watch, 2019). 2020.aasta veebruaris toimunud parlamendi valimistel saavutasid naised taaskord 17 kohta parlamendis, mis on ligi 6% esindajate koguarvust, olles endiselt Iraani Islamivabariigi kõigi aegade rekordarv (Azizi 2020).

Iraani põhiseaduse artikkel 115 sätestab, et riigi president tuleb valida riigi religioosse ja poliitilise eliidi seast, tulevane president peab olema Iraani Islamivabariigi kodanik, hea administratiivse juhtimise kogemusega, hea mainega, aus ja uskuma Iraani ametlikku religiooni, šiiismi (Iraani Põhiseadus 1979). Kuigi Iraanis pole lastud naistel seni presidendiks kandideerida, võib see asjaolu peagi muutuda. Nimelt 2020.aasta oktoobris üllatas Iraani kõrgeima juhi pressiesindaja, Abbas Ali Kadkhodaei, pressikonverentsil ajakirjanikke oma väljaütlusega, et 2021.aasta presidendivalimistel ei ole naistele seatud mingit keeldu kandideerimiseks (Ziabari 2020).

Islamiühiskonnad ja islamistlikud režiimid, mis piiravad naiste osalemist poliitikas, näevad naisi kui vaimselt ja füüsiliselt võimetuna kandma avaliku elu vastutust, võimetuna töötama meeste kõrval või andma neile korraldusi (Shah 2006). Naiste tegutsemist avaliku elu tegelasena peetakse islamivastaseks. Eelpool nimetatud arusaamade tõttu on naiste elu ja edukus väljaspool kodu teistel elualadel oluliselt mõjutatud (Povey 2012).

2.2. Naiste õiguslik staatus Iraani Islamivabariigis

Iraani naised seisavad silmitsi kahesuguste piirangutega. Eelkõige seetõttu, et nad elavad režiimis, mis ei talu opositsiooni olenemata sellest, kas seda juhivad mehed või naised. Lisaks sellele on naistelt võetud ka need piiratud õigused, mis meestele on jäetud. Kui meeste puhul valitsus eitab süüdistusi, et nad piiraksid meeste juurdepääsu poliitilistele ja seaduslikule enesemääratlusele, siis naiste puhul kehtib ametlik seisukoht, et piirangud on vajalikud ülimusliku islami püüdluste täitmiseks. Sarnaselt takistustele perekonnaõiguse valdkonnas on olemasolevad kultuurinormid lisateguriks, mis takistavad naiste poliitilist ja õiguslikku tunnustamist.

Heaks näiteks on siinkohal välja tuua 2018.aasta oktoobris aset leidnud sündmus, kus 40 aasta järel pääsesid naised taas staadionile jalgpalli vaatama. Viimati lubati Iraanis naisi meeste spordivõistlustele pealtvaatajateks enne 1979.aasta revolutsiooni. Keeld naistel osalemaks pealtvaatajatena meeste spordivõistlustel tuleneb Iraani vaimulike soovist kaitsta naisi maskuliinse õhkkonna eest. Jalgpalli maailmameistrivõistlust lubati vaatama umbes sadakond naist, kellest paljud olid mängijate ja jalgpalliliidu töötajate perekonnaliikmed (Nõmm 2018). Vaatamata positiivsele uudisele, on alust arvata, et keelu lõdvendamisele, võis see jääda kahjuks ühekordseks juhtumiks.

Iraanis suhtutakse naistesse kui ebaratsionaalsetesse, emotsionaalsetesse ja intellektuaalselt küündimatutesse inimestesse (Povey 2012). Ka modernsed peavoolu islamitõlgendused ei kiirusta tugevdama naiste rolli avalikus elus. Kriminaalprotsessides on naiste ütlused kaaluvad vaid juhul, kui need on kinnitatud mehe ütlustega (Fadel 1997). Enam ei kahelda otseselt selle mõttekuses, vaid väideldakse, et naiste andeid on parem rakendada muudel aladel. Need argumendid tulevad esile naiste osalemises õigussüsteemis. Kui muslimi meeste õigusi piiratakse islami seadusi eirates, siis naiste õigusi piiratakse näiliselt just islami nimel (AnNa'im 1987). See võimaldab naiste represseerimise jätkumist Iraanis.

2.3. Abielu

Abielu on ajalooliselt olnud erinevate ühiskonnagruppide õiguste ilminguks. Arhailisemates hõimuühiskondades on abieluõigus omandiõiguse jätkuks. Iraani Islamivabariigi põhiseaduse

artikkel 10 defineerib perekonda islami ühiskonna põhilise üksusena (Iraani Põhiseadus 1979). Mistõttu peavad kõik seadused ja määrused hõlbustama perekonna loomist, selle pühaduse kaitsmist ning suhete säilitamist, põhinedes islami õigusel ja eetikal. Iraani Perekonnaseadus hõlmab seadusi, mis reguleerivad abielu ja lahutusi, kuid samaaegselt ka polügaamiat ning pärimisõigust. Perekonnaõiguse järgi on naised Iraanis alati meestest ebasoodsamas olukorras olnud. Meestel on õigus ühepoolselt abielu lahutada, neile on lubatud polügaamia ning ka ajutised abielud (McGlenn 2000, 84). Abielu nõutakse kõigilt, kes füüsiliselt ja majanduslikult selleks sobilikud on. Kuigi abielu on usuline kohustus, kujutab see endas eraõiguslikku ja vabatahtlikku lepingut, milles naine kinnitab kuulekust ja seltsi mehele vastutasuks mehe toetuse eest (Sedghi 2007).

Islam käsitleb abielu ulatuslikult, pakkudes muslimitele juhiseid eduka abielu sõlmimiseks ja täideviimiseks. Abielu eelduseks on mõlema poole nõusolek, kirjalikus lepingus võivad olla sätestatud ka tingimused, mida abikaasad peavad abielu ajal täitma. Mõlemale abikaasale antakse õiguste ja kohustuste nimekiri. Koraani fraasid 2:228 ja 4:34 viitavad, et meestel on abielus rohkem õigusi kui naistel, kellel omakorda aga lasub rohkem kohustusi oma abikaasa ees kui on õigusi (Koraan). Abieluõigust käsitlevad õigusaktid eraldavad naiste ja meeste õigusi ning kohustusi abielus. Iraani seadusandjad seletavad seda sellega, et naiste ja meeste õiguste ja kohustuste kogum ei erine mahult, vaid sisult. (Moghadam 2004) Siinkohal viidatakse selgetele bioloogilistele erinevustele meeste ja naiste vahel. Peaaegu kõikidel juhtudel oli seadusandlus õigustatud põhjusel, et Iraan austab islami pühakirjades kirjeldatud meeste ja naiste põhimõtteliselt erinevaid rolle.

Iraani põhiseaduse järgi peab tütarlaps, kes on veel neitsi, abielu tarbeks saama loa oma isalt või siis isapoolselt vanaisalt. Erakorraline tsiviilkohus võib anda eraldi loa, kui eeskostja keeldub abieluks luba andmast. See on vastuolus mitme rahvusvahelise õiguse ja inimõiguste standarditega. Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikkel 23 ja inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 16 rõhutavad, et abieluealisteks saanud meestel ja naistel on õigus abielluda ja õigus asutada perekonda ning ühtegi abielu ei tohi sõlmida abielluvate vaba ja täieliku nõusolekuta. (Moghadam 2004, 5)

Iraani migratsiooniametit tuleb teavitada kõigist ajutiselt sõlmitud abieludest, abielu sõlmimistest ja nende lahutamistest. Seaduste järgselt abielu muslimist naiste ja mittemuslimist

meeste vahel ei tunnista, samuti ei tunnista Baha kogukonna abielusid. Need sätted on vastuolus Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelise pakti artiklite 2 ja 10 ning inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 16-ga – „Täisealistel meestel ja naistel on igasuguste kitsendusteta rassi, rahvuse või usu põhjal õigus abielluda ja luua perekond. Neil on võrdsed õigused abielu sõlmimisel, abielus olles ja abielu lahutamisel.”(ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon 1948; Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt 1966)

2.3.1. Abielu miinimumvanus

Üks märkimisväärne seadus Iraanis, mis naiste otsustusõigust ohustab, on Iraani perekonnaõiguses kehtestatud miinimumvanus seadusliku abielu sõlmimiseks. Tüdrukutel on miinimumvanuseks määratud 13 eluaastat ning poistel 15 eluaastat (Human Rights Watch 2019). Iraani tsiviilseadustik näeb ette, et abielu, mis on sõlmitud enne puberteeti, on kehtetu välja arvatud juhul, kui seda lubab lapse füüsiline eestkostja, võttes arvesse koguduse ja lapse parimaid huvisid ning samuti tuleb kohtult selleks luba hankida (Shakib 2017). See on rahvusvaheliste konventsioonide selge rikkumine. Lapse õiguste konventsioonis, kus laps on määratletud kui alla 18-aastane isik (Lapse õiguste konventsioon, art 1), on öeldud, et riik on kohustatud kaitsma lapsi igasuguse seksuaalse ekspluateerimise ja seksuaalse ärakasutamise eest (Lapse õiguste konventsioon, art 34). Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 16 sätestab: „Abielu võib sõlmida vaid tulevaste abielupoolte vabatahtlikul ja täielikul nõusolekul. ”.(ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon 1948).

Iraani Islamivabariigis abielu õiguslik vanus on vastuolus ka Iraani enda tööõigusega. Iraanis võivad alla 13-aastased tüdrukud olla seaduslikult abielus ja töötada oma abikaasa leibkonnas, kuigi tööseadus Iraanis kehtestab, et miinimumvanus riigis töötamiseks on 15 eluaastat. On oluline siiski märkida, et Iraani õigusnormid ei pruugi kajastada sotsiaalset tegelikkust naise positsioonist perekonnaelus ja Iraanis. Esineb suur lõhe selle vahel, mida seadus lubab ja mis tegelikult toimub ühiskonnas. (Moghadam 2004, 5) Näiteks võimaldab seadus 13 aastasel tüdrukul olla abielus, kuid see ei tähenda, et kõik naissoost kodanikud Iraanis oleksid 13-aastaselt abielus. Vastavalt 2016. aasta statistikale oli naiste keskmine vanus esimese abielu

sõlmimisel 26 aastat ja meeste hulgas oli see 30 aastat (Human Rights Watch 2019). Esimeste abielude keskmine vanuse kasv kehtis nii maal kui ka linnas elavate meeste ja naiste suhtes.

Abielu miinimumvanus Iraanis tekitab palju küsimusi. Seaduste, Koraani ning inimõiguste järgi peavad mõlemad abielu pooled andma nõusoleku abielu sõlmimiseks. Kuid kas 13aastasel tüdrukul on piisav emotsionaalne ja füüsiline küpsus, et anda oma nõusolek abielu sõlmimiseks? Nii noorelt abiellumise puhul ei pruugi tingimata olla kasutatud sundi, kuid taoliste abielude puhul peaks täheldama asjaolu, et nii noorel lapsel ei ole veel välja kujunenud taht, mis võimaldaks tal anda nõusolekut abiellu astuda ning mõista otsuse tagajärgi. Siinkohal ongi inimõiguste kaitsjate peamiseks murekohtadeks Iraani abielu käsitlevate seadustes diskrimineerimise küsimus meeste ja naiste vahel ning ka laste õiguste kaitse (Shakib 2017).

2.3.2. Polügaamia

Koraani järgi peavad naised elama ainult monogaamses suhtes, kuid meestele on lubatud polügaamia. Koraani järgi on meestel lubatud abielluda kuni nelja naisega, kuid kui mees ei suuda neid õiglaselt kohelda, soovib Koraan piirduda vaid ühe naisega. Iraani põhiseaduse järgselt võib naine oma abikaasast lahutada, kui tema abikaasa abiellub ilma tema loata uue naisega või kui mees ei kohtle oma abikaasasid võrdselt (Moghadam 2004, 6). Ebavõrdsus on polügaamia teemal ilmselge, kuna ainult meestel on seadusega lubatud omada rohkem kui üht partnerit. Kuigi naine võib seaduslikult abiellulahutuse sisse anda, kui abikaasa abiellub teise naisega ilma tema nõusolekuta, ei ole see praktikas nii lihtne. Paljudel juhtudel on naised rahaliselt sõltuvad oma abikaasadest ja tulenevalt laste eeskosteseadustest kaotab naine tõenäoliselt ka õiguse oma laste eest hoolt kanda (Sedghi 2007). Need on ühed peamised põhjused, miks naised lepivad mehe teise naisega ega lahuta oma abikaasast, kuigi on soov.

2.3.3. Ajutine abielu

Iraani seadused lubavad sõlmida inimestel ajutist abielu, teisiti tuntud kui *sigheh*'i tingimusel, et abielu kehtib vaid kindlaksmääratud ajavahemiku jooksul. Traditsiooniliselt võimaldab *sigheh* usklike perede lastel, kelle vanemad muidu piiravad neil suhtlust vastassoo esindajatega, enne õige abielu sõlmimist abikaasakandidaadiga kurameerida. (Moghadam 2004, 5) Ajutist

abielu kritiseeritakse tugevalt, kuna see võimaldab usklikel abielus meestel pidada armukest või olla seksuaalses suhtes naisega, kes pole tema abikaasa. Ajutine abielu on naiste jaoks sotsiaalne tabu - naise, kes seda praktiseerivad, häbistatakse (Moghadam 2004, 6). Tavapäraselt nõustuvad naised ajutise abieluga rahalisi vajadusi silmas pidades. Ajutise abielu kriitikud usuvad, et *sigheh*'i võib võrrelda prostitutsiooniga ja seda kritiseerivad mitte ainult seadusandjad, vaid ka mõned Iraani feministid (Samimi 2014). Ajutine abielu on inimõiguste vaatepunktist erapooletult meeste kasuks. Sarnaselt polügaamiale võib mees – ükskõik, kas abielus või vallaline - omada nii palju ajutisi abielusid kui soovib, samas peab naine olema Koraani järgi vallaline ja abielluma ainult ühe mehega.

2.4. Lahutus

Erinevalt naistest saavad mehed Iraanis lahutada oma abikaasast millal iganes nad soovivad. Naistel, aga on õigus oma abikaasast lahutada vaid siis, kui suudab ära tõestada, et tema abikaasa on: abiellunud uue naisega; kindlal ajavahemikul abielust eemal veetnud; lõpetanud majapidamise ülalpidamiskulude maksmise; üritanud võtta naise elu; kohtleb naist niivõrd kohutavalt, et nende ühine elu on muutunud talumatuks; mehest on saanud narkosõltlane (Iraani Põhiseadus 1979). Nendel puhkudel on naistel õigus juristi kaudu anda kohtusse sisse lahutuse soov ja lahutusnõue saab rahuldatud, kui kohus on tuvastanud, et üks neist eespool mainitud juhtumitest on toimunud.

Lahutuste korral on inimõiguste kaitsjate silmis probleem selles, kuidas tagada naiste õiguste kaitse, kuidas naised saavad põgeneda ebaõnnestunud abielude eest ja kuidas toimivad naiste elud pärast lahutust (Aslam 2017). Nagu eespool mainitud, saab meesterahvas Iraanis oma abielu lahutada ilma suuremate probleemideta. Kui mees on lahutuse sisse andnud, pole naisel kuidagi võimalik antud lahutust vaidlustada - abielu lahutatakse mehe ühepoolisel soovil. Lahutust võib delegerida ka abieluleping, kuhu on kantud tingimused, mis juhtudel võib abikaasast lahutada. Tihtipeale jõustub lahutus siis, kui üks abikaasadest on rikkunud ühte või mitut lepingus sisalduvat tingimust.

2.5. Pärimine

Koraan on selgelt esitanud pärimiseeskirjade kogumi. Sellest tulenevalt on naiste ja meeste pärandi jagunemine erinev. Tavapäraselt on naiste pärandi osakaal pool sellest, mille meesterahvas pärib (Koraan, 4:11). Seega, kui surnud isikul on poeg ja tütar, siis on poja osa pärandist kaks korda suurem kui tema õel. „Antud olukorda õigustatakse väitega, et mehed on perekonna toitjad, mida naised Iraanis Koraani kohaselt ei ole. Samuti on väidetud, et naised lõpuks tingimata abielluvad, mistõttu vastutavad nende abikaasad naiste tulevase rahalise heaolu eest.“ (McGlenn 2000)

2.6. Hidžaabi kandmine

Hidžaab on läänemaailma silmis üks enim silmatorkavaid ja muret tekitavaid probleeme. Kaetud naised on muutunud islamipoliitika sümboliks - mida rohkem on riigi tänavatel kaetud naisi, seda islamistlikum on riigi režiimi olemus. Naiste kehade varjamine, sooline segregatsioon ja ebavõrdsus on saanud Iraani ülesehitamise ja riigi identiteedi lahutamatuks osaks (Keddie 2000). Hidžaabi enda mõistet mõistetakse erinevalt, olenevalt riigist, mõttelaadist ja isegi sotsiaalsest klassist, kus seda vaadeldakse. Paljudes muslimiriikides ja ka läänes kujutab hidžaab endas kindlat naiste riietumisvormi: pearätti, mis katab naise juukseid ja riietumisstiili, mis ei rõhuta ega näita naise keha.

Hidžaabi küsimus Iraani inimõiguste osas on oluline seetõttu, et pärast 1979. aasta Iraani revolutsiooni muutus hidžaabi kandmine naistele seadusega kohustuslikuks. Polnud enam vahet, mis religiooni naine järgis, hidžaab oli kohustuslik riietuse väljaspool koduseinu. Naised, kes keelduvad avalikus kohas hidžaabi kandma, karistatakse Iraani kriminaalseadustiku 139. artikli kohaselt 10-60-päevase vangistusega (Povey 2012).

Vaatamata sellele, leidub Iraanis naisi, kes on julged võitlema hidžaabi kandmise vastu. Üheks selliseks näiteks on algatatud kampaania „*My Stealthy Freedom*“ asutaja Masih Alinejad poolt, kes on naiste õiguste aktivist ning kellele on saadetud videoid Iraani kõikidest nurkadest, kus protesti märgiks on hidžaab eemaldatud, lisades sõnumina kaasa, et nende võitlus pole üksnes poliitiline vaid ka kultuuriline ning nad pooldavad valikuvabadust ja austavad üksteist sellisena nagu nad on (Euronews 2019). Lisaks naistele, on ka grupp mehi, kes on vastu naiste praegusele

kohustuslikule riietumisele ning kelle poolt on alustatud kampaania *#MenInHijab*, mille eesmärk on julgustada mehi üles näitama solidaarsust naistega, kutsudes neid üles saatma pilte endast, kandmas peakatet. Kokkuvõttes ütleb Alinejad, et see ei puuduta riidetükki, vaid naise väärikust ning kui võidetakse võitlus kohustusliku hidžaabi kandmise vastu, siis ülejäänud lahendamist vajavad probleemid oleksid juba palju lihtsamad. (Euronews 2019)

Hidžaab kujutab seetõttu veel üht naiste rõhumise vormi. See kahjustab inimõiguste ülddeklaratsioonis sätestatud vabaduse põhimõtteid ning samaaegselt eirab ka Koraani uskumusi (Nasehi 2017). Hidžaabi kandmise kohustamisega mindi nii kaugele, et Iraanis patrullivad politseinikud pööravad tähelepanu muude asjade seas ka naiste õiglasele riietumisele. See aga ei lähe kokku Koraani lõikega 24:30, kus mehi kohustatakse oma pilke alandama ja oma vooruslikkust valvama. Meestel tekib õigus naiste riietumist kommenteerida, vaatamata vastuolule Koraaniga. Lisaks sellele on hidžaabi kandmine ja vooruslikkus ainult naiste vastutusel. Naised, kes ei riietu vastavalt, on süüdi ebamoraalsuse ja kiusatuste levitamises. Samaaegselt pööratakse vähe tähelepanu meeste kohustusele käituda vooruslikult, langetades pilku ja naistele suuremat austust avaldamast turul või ühistranspordis olles (Juwairiyah 2019).

3. ANALÜÜS: IRAANI NAISTE INIMÕIGUSED

Bakalaureusetöö kolmandas peatükis analüüsib autor naiste õigusi Iraani Islamivabariigis ning naistele kehtivaid piiranguid, püüdes leida vastust küsimusele, kas naiste diskrimineerimine riigis tuleneb riigis valitsevatest islamistlikkest vaadetest - või valitsuse poolt kehtestatud seadustest.

3.1. Naiste õigusliku olukorra analüüs Iraani Islamivabariigis

Nagu eelpool mainitud, on ÜRO inimõigused mõeldud kõikidele inimestele ilma diskrimineerimise ruumita. Ka Iraani põhiseadusest võib välja lugeda, et Iraani Islamivabariigi kodanikud on seaduse ees võrdsed. Põhiseaduse artikkel 14 nõuab, et Iraani Islamivabariigi valitsus ja muslimid kohtleksid mitte-muslimeid õiglaselt, sealjuures austades nende inimõigusi (Iraani Põhiseadus 1979). Artikkel 19 ütleb, et Iraani kodanikel on võrdsed õigused, hoolimata sellest, millisesse suguharusse või etnilisse rühma nad kuuluvad. Värv, rass ja keel ei tohi olla privileegide aluseks. Artikkel 20 järgi on Iraani kodanikud, nii naised kui ka mehed, seadusega võrdselt kaitstud. Kõigile kehtivad inim-, poliitilised, majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused, mis vastavad islami kriteeriumitele. Artiklite 14, 19 ja 20 alusel võiks arvata, et Iraani põhiseadus tagab nii soolise, usulise kui ka etnilise võrdsuse kodanike vahel, kuid artikkel 20-st loeb välja, et kõigile kodanikele kehtivad õigused peavad olema vastavuses islami kriteeriumitega (Iraani Põhiseadus 1979). See on üks põhilisi näiteid, kuidas Iraani Islamivabariik seaduste sõnastuse abil väldib täielikku inimõiguste ülddeklaratsiooni täitmist.

ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 21 järgselt on igal inimesel õigus võtta osa oma riigi valitsemisest ja võrdsel alusel pääseda oma riigi avalikku teenistusse (ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, 1948). Demokraatliku ühiskonna vajalikuks elemendiks on naiste õigus osaleda valimistel. Iraani põhiseadus ei keela naistel kandideerida riigi presidendiks ega valitsuse liikmeks, kuid vaatamata sellele pole naised seni presidendiks ega peaministriks saanud. Naised on küll kandideerinud, kuid nad on kõik diskvalifitseeritud (Povey 2012). Küll on aga naised olnud esindatud riigi parlamendis. Aastate jooksul on naised oma esindatust parlamendis kasvatanud. Kui aastal 2012. valiti Iraani parlamenti 9 naist, siis aastal 2016 sai parlamenti juba 15 naist. 2020. aasta valimistel saavutasid naised rekordiliselt 17

parlamendikohta 290 liikme seas. Naiste edukust poliitilisel areenil on oluliselt mõjutanud Koraan, mille järgselt on naiste koht kodus, mitte avaliku elu keskel.

Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 10 nõuab, et igapähe on tema õiguste ja kohustuste ja temale esitatud kriminaalsüüdistuste üle otsustamise korral õigus nõuda täieliku võrdsuse alusel ausat ja avalikku asja arutamist sõltumatus ja erapooletus kohtus (ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, 1948). Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti (millele on Iraan alla kirjutanud) artikkel 14 nõuab, et kõik isikud oleksid kohtute ja tribunalide ees võrdsed. Iraanis võrdub aga ühe mehe tunnistus kahe naise tunnistusega (Iraani Põhiseadus 1979). Ka karistusmäärustikus on naised ebasoodsas seisuses. Kui näiteks isa või vanaisa mõrvab oma lapse, või lapselapse, siis tavapäraselt ei määrata surmanuhtlust karistuseks, vaid nõutakse sisse ainult vereraha. Kui aga ema tapab oma lapse ja süüdi tunnistatakse, siis karistatakse teda surmanuhtlusega. Mõrvade puhul on muslimist naise vere raha pool muslimi mehe väärtusest, sama ka mitte-muslimite puhul. (Iraani karistusseadustik art 209, art 300) Iraani karistusseadustik on üks enim diskrimineeriv karistusseadustik naiste ja vähemusrhivate inimõiguste suhtes ja täielikult ÜRO inimõiguste vastane.

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 16 järgi ei tohi täisealiste meeste ega naiste suhtes õigust luua kitsendusi abiellumiseks ja pere loomiseks nende rassi, rahvuse või usu põhjal. Ka Koraan pole sõnaselgelt keelanud muslimi naisi abiellumast mitte-muslimitega. Värssides 60:10 ja 2:221 soovitatakse abielluda muslimitel nendega, kellega kokku sobitakse ja kellega saab elada harmoonias. Kuid Iraani seaduste järgselt on abielu muslimist naiste ja mitte-muslimist meeste vahel tühine (Iraani Põhiseadus, 1979). Meeste puhul antud kitsendused puuduvad täielikult, muslimist mehed võivad abielluda mittemuslimist naistega ja nende vahelist abielu seadus tunnistab.

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 16 järgi võib abielu sõlmida ainult tulevaste abielupoolte vabatahtlikul ja täielikul nõusolekul. Ka Koraani järgi on kohustuslik saada tulevaste abielupoolte nõusolek abieluks, mida toetab ka Iraani põhiseadus. Kuid perekonnaseaduse miinimumvanuse punkt seab selle kõik küsimuse alla, samuti tekitab küsimusi ka seaduse lõik, kus naise isa peab abielu sõlmimiseks andma oma kinnituse. Nende seadustega on naiste inimõigusi selgelt piiritletud, muutes nad suuresti oma isa või eeskostja poolt mõjutatavaks. Nagu eelpool mainitud, siis 13 aastastel tüdrukutel puudub väljakujunenud emotsionaalne ja füüsiline küpsus, et anda oma nõusolek abielu sõlmimiseks. Alaealiste laste

abielu lubamine sellises vanuses on selge rahvusvaheliste konventsioonide rikkumine, veel enam tekitab muret seadus, mis lubab tüdrukutel abielluda enne puberteeti füüsilise eeskostja ja kohtu loal. (Shakib 2017) Lapse õiguste konventsiooni artikli 34 järgi on Iraan kohustatud kaitsma lapsi igasuguse seksuaalse ekspluateerimise ja seksuaalse ärakasutamise eest. Iraani abielu miinimumvanuse seadusega on mehed taas naistest eelisseisus, kuna poiste miinimumvanus on 15 eluaastat, kui tüdrukute piirvanuseks on 13 aastat.

Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 16 järgi peab riik tagama abikaasade vahelisi võrdseid õigusi abielu sõlmimisel, abielus olles ja abielu lahutamisel. Samas on Iraani Islamivabariik avalikult teavitanud, et austab islami pühakirjades olevate meeste ja naiste looduslikke ja põhimõtteliselt erinevaid rolle. Koraani fraaside 2:228 ja 4:34 järgi on meestel abielus rohkem õigusi kui naistel, kellel omakorda aga on rohkem kohustusi oma abikaasa ees. Perekonnaõiguse järgi on naised alati Iraanis meeste suhtes ebasoodsas olukorras olnud (McGlenn 2000). Abieluõigust käsitlevad õigusaktid on eraldanud naiste ja meeste õigused ning kohustused abielus põhjendusega, et naiste ja meeste õiguste kogum erineb sisult naiste ja meeste bioloogiliste erinevuste tõttu. Siinkohal saab tõdeda, et abikaasade vahelisi võrdseid õigusi Iraanis seadusega ei tagata, kuna Koraan on selgelt eraldanud naiste ja meeste abielusisesed kohustused ja õigused.

Ka Iraani lahusseadustik läheb vastuollu ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 16-ga, mis kohustab riigil tagada naiste ja meeste õiguste võrdsust lahutamisel. Koraani järgi on naistel küll ebasoodsad tingimused lahutamisel, kuid Iraani Põhiseadus on naiste jaoks lahutamise omakorda veel keerulisemaks teinud. Erinevalt naistest saavad mehed oma naisest väga kergekäeliselt lahutada, samas kui naine peab selleks kohtusse pöörduma, endale eeskostja hankima ning tõendeid esitama (Aslam 2017).

ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooniga läheb vastu ka Iraanis lubatud polügaamia. Artikkel 16 tingimuste kohaselt on inimõiguste seisukohast polügaamia vastuoluline, kuna Iraanis puudub samaaegselt õigus poliandria ehk mitmemehepidamisele.

ÜRO artikkel 18 käsitleb inimeste usuvabadust: „Igaühel on mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus; see õigus kätkeb vabadust muuta oma usku või veendumusi, samuti vabadust kuulutada oma usku või veendumusi nii üksi kui ka koos teistega, avalikult või eraviisiliselt õpetamise, tava, kultuse ja kombetalituste kaudu. ” Selle artikli põhjal võib kritiseerida Iraanis

kehtivat naiste hidžaabi kandmise kohustust. Iraani Islamivabariigi põhiseadusega on riigis ametlikuks religiooniks kuulutatud islam (Iraani põhiseadus 1979, art 12). Sellest tulenevalt on naised väljaspool majapidamist kohustatud kandma hidžaabi. See aga ei lähe kooskõlla inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 18-ga, kuna teadagi pole kõik Iraanis elavad naised muslimid ja kohustus kanda hidžaabi piirab selgelt nende mõtte- ja usuvabadust (ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, 1948).

3.2. Järeldused analüüsist

Vaadeldes Iraani Islamivabariigi seadusi ning Koraani õpetusi on ilmselge, et Iraanis kehtiv õigussüsteem põhineb Koraanil. Samas saab osades seadustes täheldada, et Iraani põhiseadus piirab naisi rohkem kui Koraan seda õigeks peab. Koraanis pole kordagi keelatud naissoost muslimitel abielluda mitte-muslimitest meestega, kuid Iraani seadusandlus näeb selliseid abielusid kehtetutena. Koraan nõuab mõlemalt osapoolelt nõusolekut abielu vormistamiseks, kuid Iraani seadustega on tehtud võimalikuks naiste otsustusvõime mõjutamine. Enne abielu vastutab naise eest tema isa või eeskostja, kellel lausub seadusega reaalne otsustusõigus naise abielu vormistamisel või mitte-vormistamisel. Lahutust ja pärimisõigust käsitleb samuti Koraan, kuid Iraani seadusandlus on selle teinud oluliselt keerulisemaks naistele võrreldes meeste õigustega. Koraan nõuab mõlema soo vooruslikkust ning üksteise austust. Hidžaabi kandmise seadusega kohustamine on riigis tekitanud olukorra, kus mehed võivad dikteerida naiste riietumist. Selle seadusakti puhul lähevad mehed Koraani õpetustega vastuollu, lõige 24:30 kohustab mehi naisi kohates oma pilke alandama ja oma vooruslikkust valvama, naiste riietumist kontrollides ei täida mehed oma kohustusi Koraani ees.

Avaliku elu aspektides on Iraani Islamivabariigi seadused andnud naiste suhtes laiemad vabadused kui Koraani õpetused õigeks peavad. Koraani järgi ei ole naised sobilikud osalemaks avalikus elus, eriti just poliitilises elus. Naistel on aga 1979. aasta Islami Revolutsioonist alates olnud õigus valimistel osaleda ning kandideerida valimistel. Naised on võidelnud endale välja õiguse kandideerida ka riigi presidendi ning peaministri valimistel, kuigi ükski naine pole seni veel valituks osutunud.

Vaatamata sellele, et Iraan on allkirjastanud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste ülddeklaratsiooni, lapse õiguste konventsiooni, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise

pakti, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelise pakti ning orjanduse kaotamise konventsiooni, on Iraani seadused jätkuvalt vastuolus antud rahvusvaheliste paktide artiklitega. Naistel puuduvad võrdsed õigused meestega isiklikus elus, hariduses, tööelus ning ka avalikus elus. Naistel puudub isegi liikumisvabadus - selleks, et reisida väljapoole Iraani peab naisel olema oma abikaasa või eeskostja kirjalik luba.

KOKKUVÕTE

40 aastat pärast 1979. aasta Islami Revolutsiooni on Iraanis sooline diskrimineerimine jätkuvalt keeruliseks teemaks, riigis valitseva meestekeskse ideoloogia tõttu on naised riigi avalikust elus kõrvale jäetud. Naisi diskrimineeritakse igas elu aspektis ning seaduste järgselt on nad meestega võrreldes järjepidevalt ebavõrdses seisus. Valitsus seletab naistele seatud piiranguid kui islami kriteeriumite järgimist Iraani Islamivabariigis. Samas on Iraan kooskõlastanud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee 1948. aastal vastu võetud inimõiguste ülddeklaratsiooni, mille järgselt tuleb kõiki deklaratsioonis esitatud inimõigusi riikidel täita. Ka Iraani enda põhiseaduses leidub artikleid, mis kohustab naiste sotsiaalseid ja poliitilisi õigusi tagama ning kõigil invidiididel riigis on võrdsed humanitaarsed, poliitilised, majanduslikud ja kultuurilised õigused.

Vaatamata kõigele seisavad Iraani naised tänapäeval silmitsi erinevate õiguslike takistuste ja ühiskondlike probleemidega. Naised on pärast Islamirevolutsiooni taas pidanud alustama võitlust soolise võrdõiguslikkuse eest. Iraan keskendub naiste küsimustes seadusandlust korraldades liiga palju konservatiivsetele õpetustele, mis on tänapäeva modernses maailmas väga ebapraktiline ja mitte ratsionaalne. On selge, et Iraanis on juba eelnevalt ettemääratud põhiseadusega naiste nõudekohased rollid. Iraani valitsus on huvitatud naiste avalikust ruumist välja jätmisest ning on valmis selleks manipuleerima, ignoreerima ja minema vastuollu ka Koraaniga, et õigustada naiste tõrjutust ja poliitikat naiste vastu. Meestele on antud seaduslikult täielik kontroll perekonna-asjade üle, sealhulgas naiste ja laste üle. Iraani valitsuse kinnisideeks ja poliitiliseks eesmärgiks on kaitsta end kõige eest, mida muslimid läänemeelseks peavad. Ometi töötavad valitsuse ja parlamendi seas poliitiliselt aktiivsed naised, kes olukorda muuta püüavad.

Käesoleva töö eesmärgiks oli uurida Iraanis kehtivaid piiranguid naiste õigustele, võrrelda neid meeste õigustega ning selgitada välja, kas naistele kehtivad piirangud tulenevad Iraani Islamivabariigi seadustest või on need piirangud tulenenud Koraanist. Autor otsis uurimistöös vastuseid küsimustele:

- 1) Kas Iraani Islamivabariigis esineb sooline ebavõrdsus?
- 2) Kas inimõiguste ebavõrdsus Iraanis tuleneb Iraani põhiseadusest või Koraanist?

Esimeses peatükis anti ülevaade Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste komisjoni poolt koostatud inimõiguste ülddeklaratsioonist. Kõnealuse deklaratsiooniga peavad igal inimesel olema tagatud kõik deklaratsioonis loetletud õigused ja vabadused, olenemata rassist, nahavärvusest, soost, usulistest, poliitilistest või muudest veendumustest, rahvuslikust või sotsiaalsest päritolust, varanduslikust, seisuslikust või muust seisundist. Kuna käesolev töö käsitleb naiste inimõiguste rikkumist Iraanis, siis kaasas autor ÜRO inimõiguste deklaratsiooni kui teoreetilist vaatepunkti, mille abil naiste olukorda riigis hinnata. Teises peatükis esitati peamisi olulisi punkte Iraani õigussüsteemist, mille võrra on Iraanis meestel naistest rohkem õigusi. Peamiselt keskenduti naiste isiklikku elu puudutavatele punktidele, et saada naistele seatud piirangutest parema ülevaate, kuna naised ei osale veel täisväärtuslikult Iraani avalikus ega poliitilises elus.

Uurimustöö käigus ilmnis, et vaatamata rahvusvahelistele lepetele rikub Iraan järjepidevalt kodanike inimõigusi riigis. Kõige haavatavam ühiskonnagrupp on naised. Naised on oma igapäevaelus tugevas sõltuvuses meestest. Abielu sõlmimisel eeldatakse naise isa nõusolekut, lahutuse korral peab naine läbima pika kohtu protsessi tõendamaks, et ta mees ei täida oma kohustusi. Kriminaalkohtus omab naiste tunnistus poole vähem väärtust, kui meeste tunnistus. Naine võib käia tööl ning reisimas, kuid selleks on neil tarvis oma eeskostja kirjalikku luba. Seega kõikides naiste eluetappides kontrollivad mehed naisi, kaasaarvatud naiste riietumisstiili. Kõik ülalpool mainitu käib vastu ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklitele ja on tõestuseks, et Iraani Islamivabariigis esineb soolist ebavõrdsust naiste ja meeste vahel.

Uurimustöö teise küsimuse tarbeks oli vaja välja selgitada, kas naiste piirangud tulenevad ainult Koraanist või Iraani Islamivabariigi seadustest, millega Iraani seadusandjad üritavad naisi suruda oma koduseinte vahele. Inimõiguste deklaratsioonist lähtuvalt analüüsisid peamisi inimõigusi, mida Iraani seadusandlus rikub, nähtub, et rolli omasid nii Koraan kui ka Iraani seadusandlus. Neid kõrvutades oli aga selge, et paljude piirangute puhul ületasid seadused Koraanist tulenevaid norme. Koraan liigitab naiste ja meeste õigusi vastavalt bioloogilistele erinevustele ning väidab, et naise tööks on olla oma mehe teenija ja kaaslane - tasuks mehepoolne ülalpidamine. Koraan rõhutab, et abielu peab toimuma mõlema osapoole nõusolekul ning ei diskrimineeri mitte-muslimist abikaasasi. Iraani seadused on aga tekitanud võimaluse naisi mõjutada abiellumisel ning keeldub aktsepteerimast muslimist naise ning mittemuslimist mehe liitu. Avaliku ning poliitilise elu aspektis on aga Iraani seadusandlus

järeleandvam kui Koraan. Koraani kohaselt on naise koht kodus, naistel pole piisavalt objektiivset mõtlemist, et osaleda avalikus elus ning vastu võtta otsuseid. Kuid Iraani seadused lubavad naiste osalemist valimistel juba Islamivabariigi algusaastatest peale. Ka valimistel kandideerimine pole naistele keelatud, kuid riigipea rollini pole ükski naine hoolimata üritamisest jõudnud.

Iraanis naisõigusi piiritlevad nii Koraan kui ka Islamivabariigi seadused, mis on koostatud ühtsetena islami väärtustega. Iraan on allkirjastanud ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni kokkuleppe ning ka teisi sellele lisandunud rahvusvahelisi inimõiguste kokkuleppeid. See aga ei ole viinud soovitud tulemuseni naisõiguste teemal. Selleks, et naiste olukorda riigis muuta, oleks tarvis suurendada ÜRO, naisõigusorganisatsioonide ning Iraani Islamivabariigi valitsuse vahelist koostööd. Eriline rõhk tuleb panna naiste haridusele, mida on ka aastaid tehtud ja mis on edendanud Iraani naisliikumisi. Naiste teadlikkust tõstes saaks riigisiselt tõstatada küsimusi inimõiguste teemal ning ühendades jõud välismaailma survega, Iraani seadusi muuta. Pidev diskussioon Iraani naisõiguste teemal on kindlasti abiks muutmaks naiste heaolu riigis.

SUMMARY

ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN: WOMEN AND HUMAN RIGHTS

MADLI TAMMEL

Almost 40 years after the Islamic Revolution in 1979, gender discrimination continues to be a difficult issue in Iran due to male-dominated ideology in the country. Women are excluded from public life in Iran. Women are discriminated against every aspect of life and are always in an unequal position compared to men. The government explains the restrictions imposed on women as compliance with Islamic criteria in the Islamic Republic of Iran. At the same time, Iran has co-ordinated the Universal Declaration of Human Rights adopted by the United Nations General Assembly in 1948, after which all human rights contained in the Declaration must be fulfilled by the states. Iran's own constitution also contains articles that oblige women to secure their social and political rights, and that all individuals in the country have equal humanitarian, political, economic and cultural rights.

Despite all this, Iranian women today face various legal obstacles and challenges. Women have once again started to fight for gender equality after the Islamic Revolution. By organizing legislation on women's issues, Iran focuses too much on conservative teachings, which is very impractical in today's modern world. It is clear that in Iran there are already predetermined roles for women in the Constitution. The Iranian Government is interested in leaving women out of public space and is ready to manipulate, ignore and go against the Koran to justify the exclusion of women and politics against women. Men have been given full legal control over family affairs, including their women and children. It seems that the Iranian Government is obsessed with protecting everything that Muslims regard as western, working and politically active women.

The purpose of this work is to study the restrictions on women's rights in Iran, to compare them with the rights of men and to determine whether the restrictions for women derive from the laws of the Islamic Republic of Iran or whether they are derived from the Koran. In this study, the author focused on the following research questions:

- 1) Is there gender inequality in the Islamic Republic of Iran?
- 2) Does human rights inequality in Iran stem from the Iranian constitution or the Koran?

The first chapter provided an overview of the Universal Declaration of Human Rights prepared by the United Nations Commission on Human Rights. With this declaration, every person must be guaranteed all the rights and freedoms listed in the declaration, irrespective of race, colour, gender, religion, political or other beliefs, national or social origin, wealth, standing or other status. Since this work deals with the violation of women's human rights in Iran, the author accompanied the UN Human Rights Declaration as a theoretical point of view for assessing the situation of women in the country. The second chapter outlined the key points of the Iranian legal system by which men have more rights than women in Iran. The main focus was on the personal aspects of women in order to get a better view of the restrictions imposed on women, as women are not yet fully involved in Iranian public or political life.

The research revealed that despite international treaties, Iran is still violating citizens' human rights in the country, but women are the most vulnerable. Women are heavily dependent on men in their daily lives by law. When the marriage is contracted, the woman's father's consent is essential. In the case of divorce, the man can easily divorce his wife without any excuse while the woman has to go through a long trial to prove that her husband is not fulfilling his obligations. In the criminal court, the testimony of women is half the value of a man's testimony. A woman can't go to work and travel without the written permission from her guardian. Thus, in all stages of women's life, men control women. Includes women's dress code. All of the above goes against the articles of the United Nations Universal Declaration of Human Rights and is evidence of gender inequality between women and men in the Islamic Republic of Iran.

For the second question of the research, it was necessary to find out whether the restrictions of women arise solely from the Qur'an or from the laws of the Islamic Republic of Iran, by which Iranian legislators try to push women between their home walls. Analysing the main human rights violations of Iranian law, both the Quran and Iranian law played a role. On the contrary, it was clear that in many restrictions the laws exceeded the norms of the Qur'an. The Qur'an classifies the rights of women and men according to biological differences and argues that the woman's job is to be her husband's servant and companion. The Qur'an emphasizes that marriage must take place with the consent of both parties and does not discriminate against a non-Muslim spouse. However, Iranian law has made it possible for women to be influenced by marriage and refuses to accept a union between a Muslim woman and a non-Muslim man. In public and political life, however, Iranian legislation was more conservative than the Qur'an. According to

the Quran, the woman's place at home is not enough for women to participate in public life and to make decisions. However, Iranian laws allow women to participate in elections already since the beginning of the Islamic Republic. Women are also not forbidden to stand for election, so that no woman has ever been in the role of head of state.

In Iran, women's rights are delineated by the Qur'an, as well as by the laws of the Islamic Republic, which are drawn up to be consistent with Islamic values. Iran has signed the UN Universal Declaration of Human Rights and other international human rights treaties. However, this has not led to the desired result on women's rights. In order to change the situation of women in the country, cooperation between the UN, other women's rights organizations and the Government of the Islamic Republic of Iran should be increased. Particular emphasis should be placed on women's education, which has been done for years, and which has also promoted the Iranian women's movements. Raising awareness among women could raise issues of human rights within the country and by joining forces with pressure from the outside world to change Iranian laws would be a great opportunity for change. Continuous discussion on Iranian women's rights is certainly helpful in changing women's welfare in the country.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Aggarwal, N.; Sekhon, G. (2006). Are Women's Rights Human Rights: Myth versus Reality. *Pakistan Law Review*, 2, 157-174.
- An-Na'im, A. (1987) Islamic Law, International Relations, and Human Rights: Challenge and Response, *Cornell International Law Journal*: Vol. 20: Iss. 2, Article 3.
- Aslam, F. (2017) Pushing Boundaries: Islamic Feminism in Iran. (Magistritöö) Columbia University, Columbia.
- Azizi, A., 2020. Factbox: The outcome of Iran's 2020 parliamentary elections. Kättesaadav: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/factbox-the-outcome-of-irans-2020-parliamentary-elections/> , 2 aprill 2020
- Council of Europe. Mis on inimõigused? Kättesaadav: <https://www.coe.int/et/web/compass/what-are-human-rights-> ,10.aprill 2018
- de la Camara, A.(2012) Women's rights in Iran during the years of the Shah, Ayatollah Khomeini, and Khamenei. (Bakalaureusetöö) University of Central Florida, Florida
- Demant, T. (2015). The Effort to Bring Human Rights Home. *Human Rights*, 41(2), 17-25.
- Euronews. The fight against Iran's strict hijab rules is a fight for women's dignity. Kättesaadav: <https://www.euronews.com/2018/08/29/the-fight-against-iran-s-strict-hijab-rules-is-a-fight-for-women-s-dignity-view>, 17.10.2019
- Fadel, M. (1997). Two Women, One Man: Knowledge, Power, and Gender in Medieval Sunni Legal Thought. *International Journal of Middle East Studies*, 29(2), 185-204.
- Filippova, A. (2016) Naiste õiguste kaitse võimalused Eestis ja rahvusvaheliselt. (Diplomitöö) TalTechi Tallinna Kolledž. Tallinn.
- Human Rights Watch, Iran. Kättesaadav: <https://www.hrw.org/middle-east/n-africa/iran> , 10.aprill 2019
- Human Rights Watch, World report 2019 Iran. Kättesaadav: <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/iran> , 10.aprill 2019
- Iraani Karistuseseadustik.
Kättesaadav:https://www.nyccriminallawyer.com/Iran_Criminal_Code_in_English.pdf , 10.aprill 2018
- Iraani Põhiseadus. (1979) Constitution of the Islamic Republic of Iran
Kättesaadav: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/ir/ir001en.pdf>, 10.aprill 2018
- Iraani Tsiviilseadus. Kättesaadav:
<http://www.alaviandassociates.com/documents/civilcode.pdf> , 10.aprill 2018

- Juwairiyah, S. (2019) MUSLIM WOMEN AND VEILING: What Does It Signify?. *MIQOT: Jurnal Ilmu-ilmu Keislaman*. 43(1), pp. 79-94.
- Keddie, N. (2000). Women in Iran Since 1979. *Social Research*, 67(2), 405-438.
- Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakt. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/23982>, 8.aprill 2018
- Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta. Kättesaadav:<http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>, 10.aprill 2018
- Koraan, Koraani eesti keelne tõlge. Kättesaadav: <https://www.koraan.ee> , 8. aprill 2018
- Laherand, M-L. (2008). Andmete analüüs kvalitatiivsetes uuringutes. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: OÜ Infotrükk
- Lake, A. 1994. "Confronting Backlash States," *Foreign Affairs*, March-April, Vol. 73, No. 2
- Lapse õiguste konventsioon. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>, 10. aprill 2018
- Maailma majandusfoorum, Global Gender Gap report 2018. Kättesaadav: <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2018>, 11.mai 2020
- Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/23981>, 10.aprill 2018
- Mayer, A. (1996). Islamic Rights or Human Rights: An Iranian Dilemma. *Iranian Studies*, 29(3/4), 269-296.
- Mayring, Philipp (2000). Qualitative Content Analysis. *Qualitative Social Research*. Vol.1, No.2.
- McGlenn, S.(2000). Family Law in Iran. Kättesaadav: https://bahai-library.com/pdf/m/mcglenn_family_law_iran.pdf , 13.aprill 2018
- Moghadam, V. (2004) Women in the Islamic Republic of Iran: Legal Status, Social Positions, and Collective Action. Kättesaadav: http://www.sssup.it/UploadDocs/7320_7_R_Women_in_the_Islamic_Republic_of_Iran_Mo , 10.aprill 2021
- Müllerson, R. (2017) Uued väljakutsed vanale ideele (kõikide) inimõiguste universaalsusest. Vikerkaar 10-11 väljanne. Kättesaadav:<http://www.vikerkaar.ee/archives/22143>, 12.aprill 2018
- Nasehi, E (2017). The Question of Hijab and Freedom: A Feminist Critical Discourse Analysis of the Facebook Page My Stealthy Freedom. If You Wish Peace, Care for Justice .*Famagusta: Eastern Mediterranean University Press, Center of Research and Communication for Peace*.

- Nia, G. (2020). Closing the Accountability Gap on Human Rights Violators in the Islamic Republic of Iran through Global Civil Litigation Strategies. *Atlantic Council*, 2020
- Nõmm, A., 2018. Iraani naised pääsesid 40 aasta järel taas staadionile jalgpalli vaatama. Eesti Rahvusringhääling.
- Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste ülddeklaratsioon. (1948) Kättesaadav: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/est.pdf, 12. aprill 2018
- ÜRO (2014) Women's rights are human rights. Kättesaadav: <https://www.ohchr.org/documents/events/whrd/womenrightsarehr.pdf>, 11. aprill 2021
- Virkus, S. (2016). Kvalitatiivne sisuanalüüs. Tallinna Ülikool. Kättesaadav: https://www.tlu.ee/~sirvir/Intervjuu_vaatlus_ja_sisuanals/kvalitatiivne_sisuanals.html, 12. aprill 2018
- Samimi, M. (2014) Online "Sigheh" in Iran: Revolutionary or Restricting? The Huffington Post. Kättesaadav: https://www.huffpost.com/entry/online-sigheh-in-iran-revo_b_6182110, 10. aprill 2021
- Sedghi, H. (2007). Women and Politics in Iran - Veiling, Unveiling, and Reveiling. New York: Cambridge University Press
- Shah, N. (2006). Women's Human Rights in the Koran: An Interpretive Approach. *Human Rights Quarterly*, 28(4), 868-903.
- Shakib, S. (2017). Child marriage in Iran forces girls into a life of oppression. Deutsche Welle. Kättesaadav: <https://www.dw.com/en/child-marriage-in-iran-forces-girls-into-a-life-of-oppression/a-40450099>, 10. mai 2021
- Povey, T., Rostami-Povey, E. (2012). Women, Power and Politics in 21st Century Iran. Routledge
- The World Economic Forum, 2021. Kättesaadav: <https://www.weforum.org/reports/>, 9 aprill 2021
- Ziabari, K. (2020) Iran clears path for women to run for president. *Asia Times*. Kättesaadav: <https://asiatimes.com/2020/10/iran-clears-path-for-women-to-run-for-president/>, 2. aprill 2021

LISAD

Lisa 1. Lihtlitsents

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina _____ Madli Tammel _____ (autori nimi)(sünnikuupäev:17.12.1992.....)

1. annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ Iraani islamivabariik: naised ja inimõigused _____

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on _____ Holger Mölder _____,

(juhendaja nimi)

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh TalTechi raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks TalTechi veebikeskkonna kaudu, sealhulgas TalTechi raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

¹Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil.